

ISSN 1653-655X

© Numismatiska forskningsgruppen och förf.
Foto förf. om inget annat anges.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2005

Gunnar Ekströms professur i numismatik

Numismatiska Forskningsgruppen

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

9. Numismatiska forskningsgruppen 2005

Besöksadress: Lilla Frescativägen 7
Postadress: Stockholms universitet, 106 91 Stockholm
Telefon: 08-16 20 00 (växel)
08-674 77 50
Telefax: 08-674 77 53
Hemsida: www.numismatiskafor forskningsgruppen.su.se

Föreståndare: Professor Kenneth Jonsson, tel. 674 77 55, e-post: kenneth.jonsson@ark.su.se. Klara Östra Kyrkogata 8B, 111 52 Stockholm, tel. 20 07 86.

Agehed, Kenneth, tel. 674 76 80, e-post: agehed@physics.kth.se. Vikstensv. 45, 121 56 Johanneshov, tel. 39 12 72.

Elfver, Frédéric, FM, doktorand, tel. 674 77 51, e-post: frederic.elfver@ark.su.se. Bordsvägen 55, 2 tr., 122 46 Enskede, tel. 660 25 46, mobil: 0702-24 88 19.

Johan Holm, Magnebergsv. 6, 121 33 Enskededalen, tel. 070-8913850.

Larsson, Christina, redaktionssekreterare, tel. 674 77 50. e-post: christina.larsson@ark.su.se. Abborrv. 36, 181 30 Lidingö, tel. 765 62 63.

Myrberg, Nanouschka, FM, doktorand, tel. 674 77 52, e-post: nmyrb@ark.su.se. Zinkens v. 27, 117 41 Stockholm, tel. 668 73 44, mobil 070-4941144.

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN STOCKHOLMS UNIVERSITET

GUNNAR EKSTRÖMS PROFESSUR I NUMISMATIK NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

2005

1. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria

Genom ett donationsbrev av Wera Ekström instiftades Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning 1974. Stiftelsen bekostade bl.a. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria vid HSFR med placering vid Stockholms universitet, Arkeologiska institutionen.

Genom ett riksdagsbeslut överfördes professuren till Stockholms universitet 1 juli 1994, men verksamheten kommer även framöver att bekostas av Gunnar Ekströms stiftelse. Detta beslut ligger i linje med Wera Ekströms intentioner som syftade till att upprätta en universitetsprofessur. Flyttningen innebar inte några förändringar beträffande verksamhetens inriktning. Verksamheten bedrivs under namnet Numismatiska forskningsgruppen, förkortat NFG, och Stockholm Numismatic Institute på engelska.

Verksamheten, som 1 april 2003 flyttat till nya lokaler i Frescati hage i universitetsområdet, flyttade på nytt vid årsskiftet 2004/2005. Denna gång till med övriga delar av arkeologiska institutionen gemensamma lokaler i Wallenberglaboratoriet. Den fasta personalen består av en professor (heltid) och en redaktionsekreterare (halvtid). Ett varierande antal studenter skriver

uppsatser under 5-10 veckor. Därutöver finansierar tidvis Gunnar Ekströms stiftelse några doktorandstipendier och begränsade forskningsprojekt som utförs vid NFG.

2. Forskningsaktuellt – Myntfynd i Lappland, Norrbotten och Västerbotten

År 1982 inleddes en publicering landskapsvis av alla myntfynd. Den är ett projekt inom kommittén Sveriges Mynthistoria och benämns Landskapsinventeringen (SML). De två första volymerna utgavs i samarbete mellan Kungl. Myntkabinettet och NFG (då under namn av Numismatiska Institutionen). När NFG överfördes till Stockholms universitet 1988 upphörde NFG att vara samarbetspartner och kommittén Sveriges Mynthistoria skulle omorganiseras. Sedan 1988 har Kungl. Myntkabinettet övertagit ansvaret för utgivningen. Fynden i 16 landskap har hittills redovisats i 11 volymer.

Forskning och undervisning är professurens huvuduppgifter. Det forskningsprojekt som pågått längst tid är registreringen av myntfynd som tillsammans med mynten själva utgör det främsta källmaterialet. Sedan 1998 sker i årsberättelsen en genomgång av fynd från ett eller flera landskap. Hittills har sju landskap behandlats: Dalarna, Halland, Småland, Södermanland, Västmanland, Västergötland och Öland. Tanken är att fynden redovisas översiktligt med beskrivning och analys av utvecklingen fram till 1700-talets slut. I årets verksamhetsberättelse kommer Lappland, Norrbotten och Västerbotten att behandlas.

Landskapen utgör den nordligaste delen av Sverige. Fjällområdet upptar en stor del av Lappland, medan Norrbotten och Västerbotten har en lång kust. Jakt och fiske utgör ryggraden i livsmedelstillförseln eftersom jordbruk så långt norrut blir av begränsad omfattning. Renskötseln har haft stor betydelse för Lappland. Redan under vikingatid/medeltid försökte kungamakten att skattnägga området, men ett lokalt inflytande över den bofasta befolkningen börjar först under hög- eller senmedeltiden. Trots sitt nordliga läge skedde också en kortvarig plåtmyntning i Kängis 1675-1701 baserad på koppar från Svappavaara. Gruvbrytningen i Skelleftefältet påbörjades först i modern tid.

Fig. 1. Antal skatter från Lappland, Norrbotten och Västerbotten redovisat efter slutmynt (t.p.q.) per decennium under medeltid och nyare tid.

9. Tryckta skrifter

Frédéric Elfver

Årsberättelse för år 2004 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen. *SNT* 2005:2, 42-45.

Om "provmyntet" till Gustav I:s kröning 1528 – en dementi. *SNT* 2005:3, 62-63.

Brita Malmer 80 år den 1 juni 2005. Bibliografi 1949-2005. *NNUM* Nr 3 Extra 2005:3, Extra, 95-112 (tillsammans med Cecilia von Heijne).

Unionsupplösningen 1905-2005 – nytt minnesmynt. *SNT* 2005:5, 120 + omslag.

Ny medalj från SNF till minne av Sven Svensson. *SNT* 2005:6, 149.

Unionsupplösningen 1905-2005 – nytt minnesmynt. *NNUM* 2005:5, 176-177.

Om en sällsynt örtug på Vitenskapsmuseet i Trondheim. *SNT* 2005:7, 164-166.

Gåvorna från Sven Svenssons stiftelse till Kungl. Myntkabinettet – några axplock. *Samlaren Sven Svensson. Alla dessa mynt*. Svenska Numismatiska Föreningen, Smärre skrifter 11, 106-118.

Kenneth Jonsson

Aktuellt. *Myntstudier* 2005:1, 27-28.

Brita Malmer 80 år 1.6.2005. *Myntstudier* 2005:2, 1-6 (tillsammans med Ulla Westermark).

Samlingen av svenska mynt i Berlin. *Myntstudier* 2005:2, 13-16.

Ett nygammalt myntfynd från Linköping. *Myntstudier* 2005:2, 16-19 (tillsammans med Ann-Charlott Feldt).

Aktuellt. *Myntstudier* 2005:2, 19-20.

Prägningsteknik - över- eller understamp. *Myntstudier* 2005:3, 12-14.

Aktuellt. *Myntstudier* 2005:3, 16.

Hur länge cirkulerade mynten under olika tidsperioder. *Myntstudier* 2005:4, 14-20.

Nanouschka Myrberg

Burning down the house – mythological chaos and world order on Gotlandic picture stones. *Current Swedish archaeology* 13.

Rara runor: medeltida gotländska runmynt *Myntstudier* 3/2005.

Numismatik mellan historia och arkeologi – en introduktion och pulstagning. *META* 3/2005.

Förkortningar

META – Medeltidsarkeologisk Tidskrift, Lund.

NNUM – Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. Köpenhamn.

SNT – Svensk Numismatisk Tidskrift. Stockholm.

Sasanidiska riket	Antik	5
Axumitiska riket	Antik	3
Indien	Antik	11
Övriga områden		17
Sedlar		13
Medaljer		5

Bibliotekets registrerade tillväxt uppgick under verksamhetsåret till sammanlagt 164 nummer (exkl. auktions- och lagerkataloger).

Inom numismatik har förvärven bl.a. omfattat gåvor av KMK och Berlins publikationer. För nordiskt material kan nämnas Lagus förteckning över finska myntfynd. Inom antik numismatik gjordes ett betydande förvärv av 28 volymer av Sylloge Nummorum Graecorum, Köpenhamn. Depeyrots kataloger över merovingiska och karolingiska mynt var viktigast inom medeltiden.

Inom historia kunde Keynes arbeten om attesteringar på anglo-saxiska diplom samt bibliografi över anglo-saxisk litteratur införskaffas.

Inom arkeologi omfattar förvärven ett större antal nya doktorsavhandlingar.

Ett mycket stort antal auktions- och lagerkataloger har under året skänkts av B. Ahlström Mynthandel.

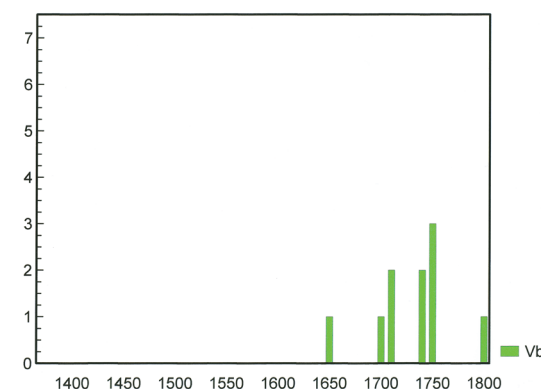
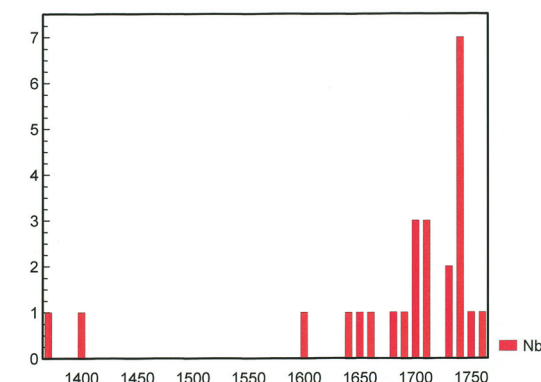
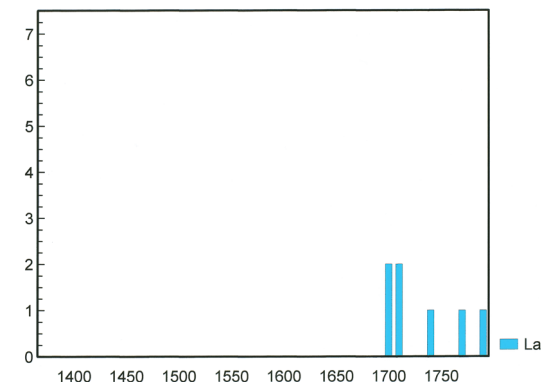
8. Personalia

Frédéric Elfver tillträdde ett vikariat vid Kungl. Myntkabinettet 1 dec.

Cecilia von Heijne avslutade sin forskarutbildning i samband med disputationen den 11 juni 2004. Opponent var Svein H. Gullbekk.

Johan Holm har fått ett stipendium av Ekströms stiftelse för en stampundersökning och analys av Erik av Pommerns äldsta typ från Stockholms samt alla typer från Västerås.

Gert Rispling har under året haft två projektanställningar med placering vid Kungl. Myntkabinettet finansierade av Gotlands Fornsal och Ekströms stiftelse.

Alla tre landskapen har publicerats i Landskapsinventeringen (SML 8). De data som redovisas här bygger på information i de databaser som finns vid NFG kompletterat med relevanta data från SML 8. Sammanlagt har minst 4.205 mynt hittats. Myntskatter (här definierat som minst 2 mynt nedlagda vid samma tillfälle) är mycket ojämnt fördelade såväl geografiskt som på olika perioder. Bebyggelsen är starkt koncentrerad till kustområdena och detsamma gäller för myntfynden. Vikingatid och tidig medeltid är rikt företrädade tack vare de lapska offerplatsfynden. Hög- och senmedeltid liksom 1500-talet är mycket svagt representerade. Däremot är 1700-talet mycket rikt i alla tre landskapen. De antalsmässigt största skatterna är Rickleå i Västerbotten med 620 mynt (slutmynt 1659) och Jierjärvi i Norrbotten med 613 ex. (slutmynt 1767).

Totalt antal funna mynt inkl. lösfynd och hopade fynd uppgår i Lappland till 851, i Norrbotten till 1.964 och i Västerbotten till 1.390. Norrbotten är det tjugoförsta, Västerbotten det tjugoundra och Lappland det tjugofjärde myntfyndsrikaste landskapet i Sverige. Det betyder att alla tre landskapen hör till de minst fyndrika av Sveriges tjugofem landskap. Med tanke på det geografiskt nordliga läget är det heller inte förvånande. Skattfynden fördelas tidsmässigt på följande sätt (fig. 1):

		<i>Lappland</i>	<i>Norrbotten</i>	<i>Västerbotten</i>
<i>Period</i>	<i>Tid</i>	<i>Fynd-mynt</i>	<i>Fynd-mynt</i>	<i>Fynd-mynt</i>
Romersk järnålder	0-400	-	-	-
Folkvandringstid	400-550	-	-	-
Vendeltid	550-800	-	-	-
Vikingatid	800-1140	301-4	123-1	-
Medeltid	1140-1520	168-3	128-3	-
Nyare tid	1520-	143-7	1313-27	1354-10
Totalt		612-12	1564-31	1354-10

De lapska offerplatsfynden består av mynt från vikingatid och medeltid, men är i strikt mening hopade fynd. Det är emellertid sannolikt att flera mynt har offrats vid ett och samma tillfälle. Eftersom det inte går att fastställa hur mynten har offrats har de här klassats som skattfynd eftersom det inte går att fastställa hur de borde definieras (observera att offerplatsfynden normalt omfattar både vikingatid och medeltid).

Romersk järnålder 0-400

Den äldsta myntimporten till Sverige bestod av romerska denarer präglade under de första och andra århundradena e.Kr. Enstaka guld- och bronsmynt finns också och tillhör dessa och de därpå följande seklen. Fynden i Sverige omfattar totalt 7.705 ex. varav 6.558 från Gotland. Från Västerbotten finns uppgift om ett skattfynd med romerska mynt från 200- och 300-talen, men

tillgängliga medlen. Nyförvärven är koncentrerade till vikingatida islamiska och tyska mynt samt kopior av italienska 1800-talsmynt.

<i>Kategori</i>	<i>Område</i>	<i>Period</i>	<i>Antal</i>
Mynt	Sverige	Vikingatid	7
		Medeltid	13
		Nyare tid	43
	Gotland	Medeltid	16
		Nyare tid	2
	Skandinavien	Vikingatid	1
	Danmark	Vikingatid	28
		Medeltid	36
		Nyare tid	6
	Norge	Nyare tid	3
	Finland	Nyare tid	1
	Island	Nyare tid	5
	Baltikum	Medeltid	15
		Nyare tid	2
	Ryssland	Nyare tid	1
	Polen	Vikingatid	4
		Nyare tid	3
	Tyskland	Vikingatid	192
		Medeltid	14
		Nyare tid	1
	Italien	Vikingatid	1
	Böhmen	Vikingatid	2
	Ungern	Vikingatid	2
		Nyare tid	1
	Österrike	Nyare tid	2
	England	Vikingatid	64
		Medeltid	9
	Irland	Vikingatid	1
	Nederländerna	Vikingatid	2
	Frankrike	Vikingatid	2
		Medeltid	62
		Nyare tid	1
	Italien	Medeltid	3
	Mexiko	Nyare tid	1
	Kalifatet	Vikingatid	666
		Medeltid	72
	Volgabulgarer	Vikingatid	2
	Kelter	Antik	6
	Grekland	Antik	101
	Romerska riket	Antik	89
	Bysantinska riket	Antik	20

	Tyskland	Vikingatid	48.400
	England	Vikingatid	47.300
	Baltikum	Medeltid	1.300
	Solidi	Folkvandringstid	800
	Islamiska områden	Vikingatid	103.050
		Medeltid	22.000
	Diverse	Vikingatid	2.000
Fynd	Sverige	Romersk järnålder	350
		Folkvandringstid	260
		Vikingatid	2.750
		Medeltid-nyare tid	1.950
		Vikingatid	3.200
	Europa	Medeltid-nyare tid	150
Diverse	Europa	Typer, myntmästare etc.	3.100
Litteratur	Hela världen	Antik till nutid	1.950
Auktions- och lagerkataloger		Antik till nutid	7.600

Digitala bilder får allt större betydelse för den forskning som bedrivs. NFG:s arkiv av egna bilder har under året vuxit med ca 13.400 till sammanlagt ca 28.000. Årets exceptionella tillväxt beror på att ca 11.000 gotländska mynt har fotograferats under året i samband med ett avhandlingsarbete. Sedan tidigare består bildarkivet främst av vikingatida och medeltida mynt, men under året har ett stort antal svenska mynt från nyare tid fotograferats. Mynten finns i såväl offentliga som privata samlingar. En stor del av materialet har fyndproveniens. Förutom egna bilder finns ett tusental bilder med lägre upplösning som laddats ner från Internet eller som erhållits av andra. Ett mindre antal bilder från kataloger har skannats under året.

Under året har bestämningar av mynt gjorts för museer, institutioner och andra doktorander (Jonsson och Myrberg).

Under december hölls den traditionella årliga träffen med äldre studenter med ett dussintal deltagare.

7. Studiesamling, bibliotek och arkiv

Studiesamlingen av mynt har under året fått mindre tillskott genom privata gåvor. Samlingen används i undervisningen för att illustrera myntutvecklingen och medger praktiska övningar med bestämning, stampstudier m.m. Mynt har erhållits som gåva från Kenneth Jonsson, Ulf Ström och J. Walldén Mynthandel. Under året har sammanlagt 30 föremål tillförts samlingarna som nu uppgår till 1.557 ex. (huvudsakligen mynt) inkl. kopior som är nödvändiga eftersom priserna för originalmynt under många perioder vida överstiger de

det är med all sannolikhet ett recent fynd. Nordgränsen för nu kända fynd med romerska denarer går så långt söderut som norra Uppland och norra Västmanland. Det är osannolikt att romerska silvermynt importerades till de tre landskap som behandlas här.

Folkvandringstid 400-550

Folkvandringstiden är den tid då guldet är helt dominerande genom fynden av väst- och östromerska solidi (inkl. efterpräglingar). Av totalt 791 ex. i svenska fynd står Öland och Gotland sammanlagt för 78%. Medan importen till Gotland nästan uteslutande ägde rum efter 491 finns det på Öland bara tre fynd med sammanlagt 6 ex. som har slutmynt efter 475. Även om ett lösfynd är känt så långt norrut som Medelpad är det osannolikt att det kan komma fynd i framtiden i de tre nordligaste landskapen.

Vendeltid 550-800

Från vendeltid finns i Sverige fyra lösfynd som består av frisiska sceattas. Några skatfynd är inte kända. Från Västerbotten finns uppgift om att ett bysantinskt kopparmynt från Mauricius Tiberius 582-600 hittats sekundärt i Skellefteå. Det är snarast att betrakta som ett recent fynd.

Vikingatid 800-1140

Totalt har 244.487 mynt från 2.763 fynd (varav 907 har fler än 1 mynt) hittats i Sverige. Gotland står för 2/3 av alla funna mynt. Under ett äldre skede (ca 800-970) skedde importen nästan uteslutande österifrån. Från 900-talets slut sker däremot nästan all import västerifrån.

Tack vare de lapska offerplatsfynden är vikingatiden rikt representerad. De kommer från Raustasjaure (260 ex.) och Unna Saiva (34 ex.) i Lappland samt från Gråträsk (123 ex.) i Norrbotten. Endast fem mynt tillhör det äldre importskedet med arabiska mynt. De är alla präglade på 900-talet och flera av dem är efterpräglingar. Det yngre skedet, 900-talets slut till 1100-talets början, omfattar tyska, norska, engelska m.fl. Två myntgrupper som normalt är dåligt representerade i svenska fynd, frisiska mynt från perioden ca 1045-1075 samt norska mynt ca 1050-1095, utgör ett mycket stort inslag. De förra pekar på kontakter med Finland och Ryssland, där dessa mynt är mycket vanliga eller dominerande under perioden. De senare pekar på kontakter med Norge. Båda myntgrupperna har låg silverhalt vilket gjorde att de inte kunde värderas efter vikt vilket var det normala för att bedöma värdet. En hög andel av mynten har perforerats med en knivspets (även ett runt hål är vanligt förekommande) för att kunna bäras och rester av ullgarn satt i flera fall kvar i hålen.

En del av de äldre mynten kan ha importerats via södra Sverige. Det antyder i alla fall en liten skatt med fyra tyska mynt, slutmynt ca 1010, från en boplatz i Njallejaur i Lappland som kan kopplas till en av offerplatserna.

Förutom ovan nämnda fynd finns en liten skatt från Båtsjaur (Laisälv) med fler än tre arabiska mynt med slutmynt efter 952. Inga mynt kan säkert kopplas till gravar.

De lapska offerplatsfynden ger en unik inblick i myntimporten under vikingatiden. Offerplatserna börjar användas ca 950 och sammanfaller sannolikt i tid med myntimportens början. Importen fortsätter in i medeltid. Med ledning av myntfynden har kontakterna huvudsakligen skett i västlig och östlig riktning, däremot mer sparsamt söderut, vilket också frånvaron av fynd i kustområdena tyder på.

Medeltid 1140-1520

Den tidiga medeltiden fram till 1200-talets början är väl representerade i de lapska offerplatsfynden. Norska mynt är helt dominerande, men enskilda tyska och eventuellt danska mynt är också representerade. Det enda svenska myntet är präglat för jarlen Ulf Fase 1231-1248.

Från hög- och senmedeltid finns endast två små skatter, båda från Norrbotten. På den medeltida marknadsplatsen Piteå kyrkby hittades 2 penningar präglade efter 1363. I Tingsholmen, Hortlax sn påträffades flera än 3 av Erik av Pommerns Åbo abo och pekar på kontakter med Finland. Mynt från 1400-talets andra hälft finns även från Nederluleå kyrka.

Nyare tid från 1520

Det äldsta skatfyndet från nyare tid har slutmynt 1609 och omfattar 43 silvermynt funna i Sävis, Nedertorneå sn. Det har en påfallande hög andel av högre valörer (4-1 mark). Rikedomskaraktären bekräftas också av en tysk taler från Ostfriesland.

I och med att kopparmyntningen i Sverige inleddes 1624 blir fynden efterhand fler. Det är kopparmynten, och från 1700-talet plåtmynten, som är helt dominerande. Det främsta exemplet på de förra är den ovan nämnda

Fig. 2. Jarl Ulf Fase 1231-1248. Uppsala? Penning med fyrfota djur. Inskrift +WLF DVX (jarl Ulf). Motivet (ulv?) kan syfta på jarlens namn, men motsvarande motiv finns även på en av Knut Långes typer. a) Bäcksjö, Vilhelmina sn, Lappland; b) Flasta mur, Skokloster sn, Uppland.

Gotland, 14-19 september. Forskarbesök och arbete i Gotlands Fornsal (Jonsson och Myrberg).

Gotland, 30 september - 2 oktober. Deltagande i konferensen "Thalassocracies" vid Gotlands Högskola (Myrberg).

Uppsala, 5 oktober. Studiebesök vid Uppsala universitets myntkabinett (Jonsson).

Stockholm, 31 oktober, Symposium med anledning av Fornvännens 100-årsjubileum (Jonsson).

Estland, 9-13 november. Forskarbesök och arbete i Historiska Museet och i Historiska Institutet, samt exkursioner till Muhu och i Tallins omgivning (Myrberg).

Stockholm, 14 november. Nationalmuseum, symposium med anledning av 50-årsjubileum av Berit Wallenbergs fond (Jonsson).

Stockholm, 28 november. Föredrag för det tvärvetenskapliga seminariet för doktorander med medeltidsämnen (Myrberg).

Stockholm, 28 november. Stockholms universitet. Grundkurs numismatik, romersk järnålder till vikingatid (Jonsson).

6. Datorisering och forskarkontakter

Dataregistrering av mynt såväl i fynd som i samlingar ger en grundläggande bild av materialet. P.g.a. materialets omfång är databearbetning också nödvändig vid analyser av materialet.

Vid verksamhetsårets slut var ca 273.900 poster registrerade på data. Ökningen under året har varit blygsam och är koncentrerad till svenska mynt från medeltid och nyare tid liksom utländsk vikingatid. Äldre databaser kompletteras fortlöpande med mer information.

Ämne	Område	Period	Antal poster
Mynt	Sverige	Medeltid	7.600
		Nyare tid	4.800
	Danmark	Vikingatid	4.050
		Medeltid	5.300
	Norge	Medeltid	1.000
	Skandinavien	Vikingatid	4.000

Manchester, 30 mars - 1 april. Manchester centre for Anglo-Saxon studies, konferens om Edgar the Peaceable, king of the English 959 (957) - 975. Föredrag: The coinage of Edgar - a mirror of royal vs. regional power (Jonsson).

Husby-Långhundra, 7 april. Hembygdsföreningen. Föredrag: Långhundraleden och skatten från Näs (Jonsson).

Stockholm, 15 april. Deltagande i borgsymposium (Jonsson).

Lund, 20-23 april. Deltagande i konferensen "Nordic TAG" vid Lunds Universitet (Myrberg).

Linköping, 28-29 april. Forskarbesök och arbete i Östergötlands Länsmuseum, samt exkursion (Jonsson och Myrberg).

Oslo, 26-29 maj. Deltagande i Nordisk Numismatisk Unions årsmöte (Jonsson och Myrberg).

Cambridge - London, 8-12 juni. Forskarbesök och arbete i Fitzwilliam's Museum, samt hos prof. David Lowenthal (Myrberg).

Gotland, 20-22 juni. Forskarexkursion (Myrberg).

Visby, 30 juni - 1 juli. Studiebesök vid Gotlands Fornsal (Jonsson).

Stockholm, 1 juli. Forskarbesök av Dr Leszek Slupecki, Vetenskapsakademien i Warszawa, med exkursion i Stockholms omgivning (Myrberg).

Lund, 14-15 juli. Studiebesök vid Lunds universitets historiska museum (Jonsson).

Köpenhamn, 18 juli. Studiebesök vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling (Jonsson).

Småland/Öland, 18-22 juli. Forskarexkursion (Myrberg).

Visby, 25 - 27 juli. Studiebesök vid Gotlands Fornsal (Jonsson).

Berlin, 11-12, 15-16 augusti. Studiebesök vid Staatliche Museen zu Berlin, Münzkabinett (Jonsson).

Stockholm, 8 september. Stockholms universitet. Numismatik, introduktion (Jonsson).

skatten från Rickleå med 620 st. 1/4 ören från Kristina och Karl X Gustav. Bland plåtmyntfynden finns en mycket tidig, 2 ex. av 1 daler sm 1653. Fyndplatsen Salmisviken kan peka på ett förlöst fartyg. En annan tidig plåtmyntskatt omfattar 9 ex, med slutmynt 1685 från Piteå. Sammanlagt har fler än 294 plåtmynt hittats varav 13 i Lappland, 158 i Norrbotten och 123 i Västerbotten. Av dessa tillhör 230 ex. skatter med slutmynt på 1740- eller 1750-talet. Plåtmyntskatterna brukar tolkas som ett resultat av misstron mot de i handeln dominerande sedlarna, vars kurs ständigt försämrades mot mynten.

Under finska kriget 1808-1809 gick ryska styrkor in i Norrland och kom så långt söderut som söder om Umeå. Ett fynd från Thalins gård i Umeå med 137 ryska mynt (rubler och 50 kopek) med slutmynt 1809 har säkerligen samband med de ryska trupperna. Eftersom alla mynten är ryska kan de tolkas som betalning för varor som köptes till den ryska armens underhåll för att sedan gömmas undan av ägaren. Efter kriget kan det ha varit svårt att göra sig av med mynten eftersom de skulle ha avslöjat att ägaren gjort affärer med fienden.

Endast två guldmynt, båda från Norrbotten, ingår i fynden. En nederländsk dukat 1634 från Zwolle är ett lösfynd från Ön, Gammelstad sn. Ulrika Eleonoras 2 dukater 1719 ingår i en skatt från Töre (se nedan).

Den stora mängden talar som importerades under perioden 1550-1650 är representerad av 11 ex. (varav två osäkra) i tre norrbottniska skatter med slutmynt mellan 1609 och 1719. Av dessa ingick åtta talar samt den

Fig. 3. Ryssland, Paul I, rubel 1799. Skatten från Thalins gård, Umeå hittades 1857 och bestod enbart av 137 ryska rubler och 50-kopeker. Det yngsta myntet var präglat 1809 och skatten kan därför kopplas till finska kriget. Skatten inlöstes inte utan mynten hamnade i privat ägo. Av 1 rubel 1799 fanns 4 ex. i skatten.

ovan nämnda 2 dukaten 1719 i en skatt från Töre. Den yngsta daaldern var präglad 1662, d.v.s. relativt sent och till dessa mynt har man en-två generationer senare lagt guldmyntet. I Västerbotten finns ett lösfynd från Lövångers kyrkogård av en nederländsk patagon. Från Börjilslandet i Norrbotten finns uppgift om en skatt med 32 "silverdalrar" som kan avses utländska talrar.

Det största hopade fynden från Lappland är Arvidsjaurs gamla kyrkplats (93 ex.) och Jukkasjärvi kyrka (27 ex.). Från Norrbotten är Nederluleå kyrka (225 ex.) och Nederkalix kyrka (fler än 39 ex.) störst. I Västerbotten är de hopade fynden obetydliga.

Sammanfattningsvis är Norrbotten det fyndrikaste området, följt av Västerbotten medan Lappland har hälften så många mynt i skatterna. Fynden börjar först under vikingatid där alla fynd ligger i inlandet och nästan uteslutande utgörs av lapska offerplatsfynd. Dessa fynd fortsätter sedan in i medeltid för att upphöra före mitten av 1200-talet. Med senmedeltiden, som är mycket svagt representerad kommer kustbygderna in och de dominerar sedan myntfynden under den nyare tiden. Då inleds fynden först blygsamt på 1600-talet för att komma i större antal under 1700-talet. Plåtmynt och kopparmynt är helt dominerande i skatterna. Fynden avslutas med ett unikt fynd med enbart ryska mynt som kan kopplas till finska kriget 1808-1809.

Fyndens kronologiska fördelning speglar landskapens gradvisa inlemmande i en penningekonomi där de första ansatserna kommer sent (1600-talets andra hälft). Plåtmyntskatterna på 1700-talet visar att det fanns gott om mynt i högre valörer som kunde användas som förmögenhetsbevarare. Det faktum att de i stor uträkning blev kvar i jorden visar emellertid också på en outvecklad penningekonomi.

Efter vikingatiden finns, förutom talrarna och ett enstaka guldmynt (se ovan) enstaka utländska mynt, främst danska, fr.o.m. 1600-talet med tonvikt på 1700-talet. Ett mindre antal ryska mynt förekommer under 1700- och 1800-talen (jfr dock skatten från Umeå (se ovan).

Kenneth Jonsson

3. Övrig forskning och publicering

Vikingatid

Under föregående år fattades beslut att fynd i CNS-projektet i framtiden ska publiceras på NFG:s hemsida på Internet. Under detta år publicerades

därför ett första fynd, Lilla Väller, Roma sn, Gotland på Internet, där alla 55 ex. är illustrerade. Blekingevolymen kommer dock att tryckas på konventionellt sätt.

Hemsidan

NFG:s hemsida har under året fått ett nytt användargränssnitt efter att den gamla hemsidan utan förvarning las ner. Nu ligger hemsidan direkt under universitetet vilket förhoppningsvis på sikt kommer att göra arbetet lättare.

De flesta publikationer kommer efterhand att finnas tillgängliga i PDF-format på hemsidan. Verksamhetsberättelsen läggs fr.o.m. 2004 endast ut där liksom alla nya uppsatser. Äldre årgångar och uppsatser läggs ut efterhand. Ambitionen är att göra hemsidan till en centralplats för numismatisk forskning. I den mån det blir möjligt kommer därför även uppsatser från andra institutioner och lärosäten att läggas ut om de har ett numismatiskt tema. Under året har tre uppsatser lagts ut och totalt finns nu 14 tillgängliga på hemsidan.

NFG:s tidskrift på Internet, Myntstudier, kom ut med ytterligare fyra nr under året. Artiklarna har kronologiskt behandlat vikingatid. t.o.m. 1500-tal.

4. Undervisning

Numismatik ingår som ett avsnitt i grundkursen på A-nivå (mynthistorien ca 100–1700) vid arkeologiska institutionen. Undervisningen gavs under året av Kenneth Jonsson. Forskarhandledning gavs av Kenneth Jonsson (Nanouschka Myrberg). Frédéric Elfver har en extern handledare (Brita Malmer).

Handledning vid uppsatsskrivning sker främst på B- och C- men även på D-betygsnivå i arkeologi. Uppsatserna behandlar främst vikingatida och medeltida teman. Under året blev ingen ny uppsats färdig.

5. Konferenser och andra engagemang

Sigtuna, 20 januari. Sigtuna Museum. Föredrag: Skatten från kv. Profes-sorn, t.p.q. 1027 (Jonsson).

Täljövikens kursgård, 8 mars. Möte om exploatering av kulturområde. Föredrag: Nässkatten (Jonsson).